

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ : અમદાવાદ

શિક્ષણ વિદ્યાશાખા (IASE), અમદાવાદ

માસ્ટર ઓફ એજ્યુકેશન (એમ.એડ.) સત્ર - 4

વસંતપંચમી સત્ર, સત્રાંત પરીક્ષા: મે 2025

MED401: Indian Knowledge System and Teacher Education

(ભારતીય જ્ઞાન પ્રણાલી અને શિક્ષક પ્રશિક્ષણ)

પરીક્ષાર્થી ક્રમાંક

તા. : 01-05-2025

સમય : 2-30 થી 5-00

વાર : ગુરુવાર

કુલ ગુણ : 60

અધ્યયન નીપજ

1. જ્ઞાનની સંકલ્પના, હતુઓ તેમજ વિદ્યા અને અવિદ્યા વચ્ચેનો તફાવત સ્પષ્ટ કરે.
2. જ્ઞાન નિર્માણ તેમજ વિસ્તરણની પ્રક્રિયામાં ગુરુ અને શિષ્યની ભૂમિકા સમજાવે.
3. ભારતીય સાહિત્યનો ટૂંકો પરિચય આપે.
4. ભારતીય જ્ઞાન પ્રણાલીનો અર્થ, લાક્ષણિકતાઓ અને વિવિધ સ્વરૂપો વિશે જણાવે.
5. શિક્ષણની પ્રક્રિયામાં ચાર-આશ્રમ, ષોડશ સંસ્કાર અને પુરુષાર્થ ચતુષ્ટયનો પરિચય આપે.
6. ભારતીય જ્ઞાન પ્રણાલીમાં વેદાંત અને ચાર્વાક દર્શનના સંદર્ભમાં શિક્ષણનો ઉદ્દેશ જણાવે.
7. સંપોષિત વિકાસમાં ભારતીય જ્ઞાન પ્રણાલીની ભૂમિકા સ્પષ્ટ કરે.
8. ભારતમાં શિક્ષણ પ્રણાલી પ્રમાણે વિદ્યાર્થી વ્યક્તિત્વના વિવિધ પ્રકારનો (સાત્વિક, રાજસી અને તામસિક)ના અર્થ અને લક્ષણ જણાવે.
9. ભારતીય જ્ઞાનના વિકાસમાં શિક્ષક શિક્ષણની ભૂમિકા તેમજ શિક્ષક પ્રશિક્ષણમાં ભારતીય જ્ઞાન પ્રણાલીનું મહત્ત્વ જણાવે.

પ્રશ્ન-1 નીચેનામાંથી કોઈ પણ ત્રણ પ્રશ્નોના ઉત્તર આશરે 200 શબ્દમાં આપો.

(18)

1. જ્ઞાન નિર્માણની પ્રક્રિયામાં ગુરુની ભૂમિકા સ્પષ્ટ કરો.
જ્ઞાન નિર્માણ की प्रक्रिया में गुरु की भूमिका स्पष्ट कीजिये.
2. વિદ્યાર્થીઓના વિકાસમાં 64 કલાઓના શિક્ષણની આવશ્યકતા સ્પષ્ટ કરો.
विद्यार्थियों के विकास में 64 कलाओं के शिक्षण की आवश्यकता स्पष्ट कीजिए.
3. ભારતીય જ્ઞાન પરંપરામાં સમાવર્તન સંસ્કારનો પરિચય આપો.
भारतीय ज्ञान परंपरा में समावर्तन संस्कार का परिचय दीजिये.
4. ભારતીય જ્ઞાન પરંપરામાં જ્ઞાનના સ્રોત તરીકે વેદાંગોનું વર્ણન કરો.
भारतीय ज्ञान परंपरा में ज्ञान के स्रोत के रूप में वेदंगों का वर्णन कीजिए.
5. પુરુષાર્થ ચતુષ્ટયનો ઉલ્લેખ કરીને કોઈ એક પુરુષાર્થનો પરિચય આપો.
पुरुषार्थ चतुष्टय का नामोल्लेख करते हुए किसी एक पुरुषार्थ का परिचय दीजिये.

પ્રશ્ન-2 નીચેનામાંથી કોઈ પણ એક પ્રશ્નનો આશરે 500 શબ્દમાં ઉત્તર આપો.

(12)

1. વિદ્યા અને અવિદ્યાની સંકલ્પના સ્પષ્ટ કરીને ઉદાહરણ સાથે તેમના વચ્ચેનો તફાવત સમજાવો.
विद्या और अविद्या की संकल्पना स्पष्ट करते हुए उदाहरण सहित उनके बीच के अंतर को स्पष्ट कीजिए
2. ભારતીય જ્ઞાન પરંપરાની વિશેષતાઓની વિસ્તૃત ચર્ચા કરો..
भारतीय ज्ञान परंपरा की विशेषताओं की सविस्तार चर्चा कीजिए.

પ્રશ્ન-3 નીચેનામાંથી કોઈ પણ એક પ્રશ્નનો ઉત્તર આશરે 400 શબ્દોમાં આપો.

(08)

1. ભારતીય જ્ઞાન પ્રણાલીના 14 વિદ્યાસ્થાનકો પર એક ટિપ્પણી તૈયાર કરો.
ભારતીય જ્ઞાન પરંપરા કે 14 વિદ્યાસ્થાનક પર એક ટિપ્પણી તૈયાર કીજીએ.
2. ભારતીય જ્ઞાન પરંપરા મુજબ સાત્ત્વિક અને તામસિક વ્યક્તિત્વ ધરાવતા વિદ્યાર્થીના લક્ષણોની વિસ્તારથી ચર્ચા કરો.
ભારતીય જ્ઞાન પરંપરા કે અનુસાર સાત્ત્વિક એવં તામસિક વ્યક્તિત્વ વાલે વિદ્યાર્થી કે લક્ષણોં કા સવિસ્તાર ચર્ચા કીજીયે.

પ્રશ્ન-4 નીચેનામાંથી કોઈ પણ ત્રણ પ્રશ્નોના ઉત્તર આશરે 150 શબ્દોમાં આપો.

(12)

1. ભારતીય જ્ઞાન પ્રણાલીમાં જ્ઞાનના મૌખિક સ્વરૂપ પર વિસ્તૃત નોંધ તૈયાર કરો.
ભારતીય જ્ઞાન પ્રણાલી મેં જ્ઞાન કે મૌખિક સ્વરૂપ પર સવિસ્તાર નોંધ તૈયાર કીજીએ.
2. શિક્ષક તરીકે ભારતીય જ્ઞાન પરંપરાના વિસ્તરણ માટે તમે કયા-કયા ઉપાયો કરશો?
એક શિક્ષક કે રૂપ મેં ભારતીય જ્ઞાન પરંપરા કે વિસ્તાર કે લીએ આપ કૌન-કૌન સે ઉપાય કરેંગે?
3. સંપોષી વિકાસમાં ભારતીય જ્ઞાન પ્રણાલીની ભૂમિકા સ્પષ્ટ કરો.
સંપોષી વિકાસ મેં ભારતીય જ્ઞાન પ્રણાલી કી ભૂમિકા સ્પષ્ટ કીજીએ.
4. વેદાંત દર્શન અનુસાર શિક્ષણના ઉદ્દેશ્યોનું વર્ણન કરો.
વેદાંત દર્શન કે અનુસાર શિક્ષણ કે ઉદ્દેશ્યોં કા વર્ણન કીજીએ.
5. શિક્ષક તાલીમ કાર્યક્રમમાં ભારતીય જ્ઞાન પ્રણાલીના અધ્યયન-અધ્યાપનનું મહત્વ સ્પષ્ટ કરો.
શિક્ષક પ્રશિક્ષણ કાર્યક્રમ મેં ભારતીય જ્ઞાન પ્રણાલી કે અધ્યયન-અધ્યાપન કા મહત્વ સ્પષ્ટ કીજીએ.

પ્રશ્ન-5 નીચેના પ્રશ્નોના એક-બે વાક્યમાં જવાબ લખો.

(10)

- 1 ભારતીય જ્ઞાન પરંપરામાં જ્ઞાન એટલે શું?
ભારતીય જ્ઞાન પરંપરા મેં જ્ઞાન કયા હૈ?
- 2 ચાર્વાક દર્શન અનુસાર શિક્ષણના કોઈ પણ બે ઉદ્દેશ્યોનો ઉલ્લેખ કરો.
ચાર્વાક દર્શન કે અનુસાર શિક્ષા કે કિન્હી દો ઉદ્દેશ્યોં કા ઉલ્લેખ કીજીયે.
- 3 ચાર વેદોના નામોનો ઉલ્લેખ કરો.
ચાર વેદોં કે નામો કા ઉલ્લેખ કીજીયે.
- 4 ભારતીય જ્ઞાન પરંપરા અનુસાર જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ કયા આશ્રમ સાથે સંબંધિત છે?
ભારતીય જ્ઞાન પરંપરા કે અનુસાર જ્ઞાન કી પ્રાપ્તિ કિસ આશ્રમ સે સંબંધિત હૈ?
- 5 કોઈપણ બે ઉપવેદોના નામ જણાવો.
કિન્હી દો ઉપવેદોં કે નામ બતાઝીયે.

-----*-----